

РЕЦЕНЗІЯ

*на монографію Томчаковської Юлії Олегівни
«Концепт *charm/чарівність*
в англійській та українській лінгвокультурах»
(Одеса, Видавничий дім "Гельветика", 2015. – 204 с.)*

Значний інтерес наукової спільноти до контрастивних студій сьогодення, зокрема до виявлення засобів вербалізації концептів у різноспоріднених мовах та удосконалення методики опрацювання такого різнопланового лінгвістичного матеріалу, спричинює появу оригінальних праць, які вирізняються не тільки незвичним об'єктом дослідження, але й способом його репрезентації. До таких праць без сумніву відносимо і рецензовану монографію Юлії Олегівни Томчаковської, присвячену вивченню засобів вербалізації етноспецифічного естетичного концепту *CHARM/ЧАРІВНІСТЬ* в англійській і українській мовах та реконструкції спільних і відмінних ознак досліджуваного концепту в англійській і українській лінгвокультурах.

Актуальність праці зумовлена, по-перше, антропоцентричною природою естетичного феномену «чарівність» (рос. «обаяние»), центром уваги якого є окрема людина; по-друге, значущістю об'єкта аналізу для англійської та української етнотолітот саме у зіставному аспекті, оскільки це явище у кожній з лінгвоспільнот розвивалося і виявлялося по-своєму; по-третє, зорієнтованістю на вивчення питань взаємозв'язку мови і свідомості, мови й історії, мови й культури, які відображають розвиток мов у синхроні і діахронії; по-четверте, тенденцією лінгвістичної науки до встановлення змісту і структури концепту, комплексного аналізу засобів його актуалізації, зокрема мовних, на основі інтеграції семантико-когнітивного, лінгвокультурологічного та когнітивно-дискурсивного підходів.

Об'єктом дослідження є концепт *CHARM/ЧАРІВНІСТЬ* як естетичний компонент англійської та української картин світу, **предметом** аналізу обрано подібності, відмінності та контраст у способах вербалізації концепту *CHARM/ЧАРІВНІСТЬ* в англійській та українській мовах, а також специфіку дискурсивного втілення цього концепту у відповідних лінгвокультурах.

Ключовим для наукової розвідки Юлії Олегівни Томчаковської стала **гіпотеза** про те, що концепт *CHARM/ЧАРІВНІСТЬ* є етноспецифічним ментальним утворенням, яке пов'язане з владною, підкоряючою діяльністю людини, яка першопочатково сприймалася як чаклунство, магія, те, що непідвладне розуму, а згодом трансформувалася у певну притягальну силу (рос. обаяние), що проявляється як у *зовнішніх* (риси обличчя, голос, погляд, усмішка,

жести, манера поведінки, спосіб презентації себе), так і *внутрішніх* (риси характеру, судження, переконання, внутрішня сила, відношення до інших людей, гумор) ознаках людини в обидвох лінгвокультурах.

Мета проведеного дослідження полягає у визначенні способів вербалізації концепту *CHARM/ЧАРІВНІСТЬ* в англійській та українській мовах та виявленні контрастивної специфіки мовного й дискурсивного втілення цього концепту у двох неблизькоспоріднених лінгвокультурах.

Для перевірки висунутої гіпотези та виконання поставлених завдань був сформований загальний корпус матеріалу дослідження, що склався з трьох вибірок: лексикографічних джерел (43 англійських та українських тлумачних, етимологічних, тематичних, синонімічних словників); асоціативних есе (обсягом 10 000 словоформ) 300 носіїв української мови. Відрадно, що більшість есе отримана шляхом лінгвістичного експерименту, проведеного серед студентів-філологів Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка, Інституту іноземних мов. Крім того, до уваги бралися і есе носіїв англійської мови з США, Канади, Великої Британії (по 100 інформантів для кожної спільноти); текстів Інтернет-дискурсу (обсягом 15 000 словоформ).

Дослідження щедро сповнене теоретичних і методичних знахідок, які доводять його безсумнівну новизну. **Теоретичні надбання** роботи полягають у внеску в когнітивну лінгвістику в аспекті розкриття мотивуючих, поняттєвих, образних і ціннісних складників субконцептів, у лінгвоконцептологію завдяки розбудові типології концептів, у зіставне мовознавство внаслідок пошуку нових підходів до виокремлення *tertium comparationis*.

Результати дослідження свідчать, що спільні характеристики концепту *ЧАРІВНІСТЬ* пов'язуються інформантами двох лінгвокультур із внутрішніми та/або зовнішніми властивостями людини приваблювати, чарувати та захоплювати інших людей.

Новизна одержаних результатів визначається тим, що у роботі уперше: встановлено статус концепту *CHARM/ЧАРІВНІСТЬ* у типології лінгвокогнітивних і лінгвокультурних концептів як етноспецифічного ментального утворення; виявлено понятійний, образний і ціннісний складники концепту *CHARM/ЧАРІВНІСТЬ* в англійській та українській лінгвокультурах. У роботі доведено, що концепт *CHARM/ЧАРІВНІСТЬ* як етноспецифічне ментальне утворення пов'язаний зі особливою сугестією людини, яка спочатку сприймалася як

© Бабелюк О. А. Рецензія на монографію Томчаковської Юлії Олегівни «Концепт *charm/чарівність* в англійській та українській лінгвокультурах» (Одеса, Видавничий дім "Гельветика", 2015. – 204 с.)

чаклунство, а згодом трансформувалася у чарівність або притягальну силу.

Безсумнівну новизну монографії складає висновок про те, що феномен чарівності усвідомлюється носіями англійської та української лінгвокультур однаково, про що свідчать вихідні – пов'язані з язичницькими традиціями – ознаки, які вплинули на формування досліджуваного концепту в обох лінгвокультурах: *to sing, to chant* → *to chant / utter an incantation* – "вимовляти заклинання, зачаровувати, здійснювати чарівну силу" і *чарувати, чаклувати* – "зачаровувати".

Простежено відмінності у сприйнятті досліджуваного концепту, які виявляються у тому, що для англомовних інформантів ЧАРІВНІСТЬ є низкою засобів створення приємної комунікативної атмосфери (привітність, усмішка, дружнє ставлення, гумор), якими повинні володіти як публічні особи (артисти, телеведучі, відомі політики), так і звичайні люди у побутовій і професійній сферах спілкування. Для українських інформантів ЧАРІВНІСТЬ є глибинною, майже вродженою ознакою, що пов'язана з певними етичними цінностями (віра, добро, щирість, порядність, прощення, милосердя), носіями яких є близькі люди, родичі і, перш за все, мати.

Уперше встановлено, що українці зводили уявлення про чарівність до магічного ритуалу, який базувався не на співі, що характерно для англійців (*to chant* – "вимовляти заклинання, зачаровувати, здійснювати чарівну силу"), а на говорінні (*баяти, обаювати* – "говорити, розповідати", тобто зачарувати *говорінням*).

Здобутки монографії мають широке **практичне застосування** і пов'язуються із викладанням курсів порівняльного мовознавства, контрастивної лінгвістики, теорії міжкультурної комунікації, а також у спецкурсах з контрастивної концептології, лінгвокультурології, порівняльної лексикографії та порівняльної семантики.

Рецензована праця є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, а відтак породжує певні роздуми і запитання, можливо окремі рекомендації чи зауваження. Так цікаво, які лексичні одиниці відображають поняттєвий складник концепту CHARM/ЧАРІВНІСТЬ? Чи визначалися синонімічні лексичні одиниці імені концепту (іменники *charm/чарівність*) та їхні синонімічні ряди відповідно? Однак ці запитання жодним чином не применшують позитивного враження від рецензованої роботи і скоріше мають дорадчий характер.

У дослідженні Ю. О. Томчаковської представлено нові результати, які сукупно розв'язують нову й актуальну проблему виявлення засобів вербалізації антропонімного естетичного концепту CHARM/ЧАРІВНІСТЬ в англійській та українській мовах, а також визначенню спільних і відмінних асоціативних ознак досліджуваного концепту в англійській та українській лінгвокультурах, що сприяє поглибленню сучасного мовознавчого знання та окреслює широкі перспективи для подальших наукових розвідок.

Монографія Ю. О. Томчаковської пропонується для всіх науковців, хто цікавиться проблемами дискурсології, контрастивної концептології, лінгвокультурології, порівняльної лексикографії та порівняльної семантики, і може бути рекомендована до друку.

О. А. Бабелюк,

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри германських мов

і перекладознавства

Інституту іноземних мов

Дрогобицького державного педагогічного

університету імені Івана Франка